

Kapitalist üretim sürecinde ırkçılık, futbol ve medya

Füsun Alver ¹

Öz: Avrupa ülkelerinde farklı toplumsal alanlarda gözlenen yabancı düşmanı ve ırkçı eylemler, stadyumlarda da kendisini göstermektedir. Yabancı futbolculara ve taraftarlara yönelik yabancı düşmanlığı ve ırkçılık, yalnızca yerleşik taraftarlar değil, genç futbolcular arasında da gözlenmektedir. Yabancı düşmanlığı ve ırkçılık, toplumsal huzur, demokrasi ve futbol kültürü için bir tehlike oluşturmaktadır. Sorun neo-liberal ekonomik politikalarla güçsüz bırakılan geniş kitleler için tarihten gelen ve ekonomik kaygılarla biçimlendirilen önyargıların yeniden üretilmesi, endüstrileşen kitle kültürü içinde önemli bir yere sahip olan futbol oyunlarının giderek ticarileşmesi, politikleşmesi ve bu süreçte tarihsel olarak kapitalizmin, ırkçılığın önemli bir üretim mekanizması olarak belirleyiciliğini sürdürmesidir. Bu çalışmanın amacı kapitalizmde ırkçılığın futbola yansımalarının irdelenmesi ve medyanın rolünün belirlenmesi, ve stadyumdaki yabancı düşmanlığı ve ırkçı eylemlere karşı stratejilerin geliştirilmesi için çözüm yollarının üretilmesidir.

Anahtar sözcükler: Kapitalizm, ırkçılık, futbol, medya.

Racism, football and media in the process of capitalist production

Abstract: Xenophobia and racist activities that had been observed in different social fields in European countries are featured in the soccer stadiums as well. Xenophobia and racism against foreign soccer players and supporters had been observed not only between established supporters but also between young football players. Xenophobia and racism create danger for social peace, democracy and soccer culture. The problem is the reproduction of prejudices that came from the history for large crowds, that are weakened by neo-liberal economical policies, and are formed with the economic anxieties through politicians and media; the gradual commercialization and politicization of soccer games which have an important place in the industrialized mass culture and the continuation of the decisiveness of capitalism as the most important production mechanism for racism. The aim of this study is to examine racism and its reflections on soccer and to determine the role of media. This study aims at finding solutions for developing counter-strategies against xenophobia and racist activities in the stadium during soccer matches.

Keywords: Capitalism, racism, football, media.

¹ Prof. Dr., Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi; e-posta: fualver@gmail.com

GİRİŞ

Futbol, bir yandan bir eğlence oyunu olarak anlaşılmakta diğer yandan ise, yirmi iki oyuncunun top elde etme mücadelesi, izleyici kitlelerin davranışları ve futbol endüstrisi çerçevesinde farklı bilimsel perspektiflerden analiz edilmektedir. Futbol özellikle spor bilimi, sosyoloji, ekonomi, psikoloji, hukuk, dil bilim, teoloji, felsefe, matematik ve iletişim bilimi kapsamında incelenmektedir. İletişim bilimi perspektifinden yapılan futbol çalışmaları kültür endüstrisi, kültürlerarası iletişim, yabancı düşmanlığı ve ırkçılık konularını da kapsamaktadır. Futbolun kitle kültürünün bir ürünü olması ve kitle kültürünün üretiminde ve tüketiminde ve insanların serbest zamanın kullanımının belirlenmesinde, kültür endüstrisi olarak medyanın sahip olduğu önemli rol, futbol ile medya arasındaki yakın bağı göstermektedir. Futbol, grup aidiyetliklerinin tanımlandığı ve kimliğin edinildiği, davranış esaslarının şekillendirildiği, politik ve sosyal temsilin gerçekleştirildiği bir toplumsal alandır. Futbol, bir yönüyle aynı kurallara göre ancak farklı dilden, kültürden ya da sosyal kökenden gelen insanlar arasında kökenlerden bağımsız olarak oynanmakta ve toplumun entegrasyon işlevine sahip bulunmaktadır. Bu perspektiften bakılınca, futbol karşılaşmaları sırasında sosyal farklılıkların anlamsız olarak deneyimlendiği düşünülebilir. Ancak futbol oyunlarının toplumsal, kültürel, ekonomik ve politik bağlamları göz önünde bulundurulduğunda, sosyal mücadelenin ve şiddetin taşınabildiği bir alan olduğu, cinsiyetçiliği, yabancı düşmanlığını ve ırkçılığı kısıktabileceği görülmektedir.

Göç ve göçmenlerin yerleşik topluma entegrasyon sorunları ile karşı karşıya kalan Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa ülkeleri toplumlarında, yabancılara karşı hoşgörüsüzlük ve şiddet gözlenmektedir. Yabancı düşmanlığı ve ırkçılık Almanya, Avusturya, Fransa, İngiltere ve İtalya gibi göçmenlerin yoğun olarak yaşadıkları ülkelerde daha çok ortaya çıkmakla birlikte Polonya ve İspanya gibi ülkelerde de yabancı düşmanı ve ırkçı eylemler görülmektedir. Çeşitli alanlarda yerleşikler ve yabancılar arasında var olan rekabet, toplumsal yaşamı zorlaştırmaktadır. Yabancılar, kültürel bir zenginlik olarak görülmemekte, ekonomik ve sosyal alanlarda rakip olarak düşünülmektedir. Göç sürecinde farklı kültürlerin insanları, farklı değerleri ve normları beraberlerinde getirmekte ve yerleşik toplum tarafından kabul edilmeyebilmektedirler. Sosyal haklardan yeterince yararlanamayan

göçmenler, yerleşiklerle rekabete zorlayıcı politikalar nedeniyle güvensizlik ve şiddetle karşılaşabilmektedirler.

Kendilerini en fazla tehdit altında hissedenler saldırganlaşmaktadır. Kitlesele yabancı korkusu ve histeri, rasyonel olmayan korkulara dayanmaktadır. Bunlar; yabancıya, yabancı güce, yabancı kültürel etkilere ve genel olarak göçe karşı gösterilen reaksiyonlardır. Sağ partiler ya da aşırı sağcı gruplar tarafından başlatılan nativist (doğuşancı) hareketler, korkular sayesinde yaşamakta, kendi değerlerinin vurgulanmasını ve yabancılara karşı şiddet kullanılmasını beraberinde getirmektedir (Luger, 1994:27).

Batı ülkelerinde farklı toplumsal alanlarda gözlenen yabancı düşmanı ve ırkçı eylemler, futbol stadyumlarında da kendisini göstermektedir (Fanizadeh, 2000; Pilz, 2000; Wolf, 2007; www.sportbild.de). Yabancı futbolculara ve taraftarlara yönelik yabancı düşmanlığı ve ırkçılık, yalnızca yerleşik taraftarlar arasında değil, aynı zamanda genç futbolcular arasında da gözlenmektedir. Yabancı düşmanlığı ve ırkçılık, toplumsal huzur, demokrasi ve futbol kültürü için bir tehlike oluşturmaktadır. Sorun neo-liberal ekonomik politikalarla güçsüz bırakılan geniş kitleler için tarihten gelen ve ekonomik kaygılarla biçimlendirilen önyargıların eğitim sistemi, politik sistem ve medya aracılığıyla yeniden üretilmesi, endüstrileşen kitle kültürü içinde önemli bir yere sahip olan futbolun giderek ticarileşmesi, politikleşmesi ve bu süreçte tarihsel olarak kapitalizmin, ırkçılığın önemli bir üretim mekanizması olarak belirleyiciliğini sürdürmesidir.

Eleştirel Kuram temelli İktidar Çatışması ve Emperyalizm Eleştirisi Yaklaşımı (Carmichael ve Hamilton, 1967; Bailey ve Flores, 1973; Cox, 1978) perspektifinden, kapitalizmin gelişimi ile ırkçılığın ortaya çıkış süreci arasındaki ilişkinin belirlenerek, kapitalist toplum yapısında gözlenen ırkçılığın kitle kültürü ürünü olan futbola yansımalarının irdelenmesi ve bu bağlamda kültür endüstrisinin önemli bir kolu olan medyanın rolünün gösterilmesi önemlidir. Bu nedenle bu çalışmada tarihsel süreçte kapitalizm, göç ve modern ırkçılığın birbirine paralel gelişim gösterdiği Batı ülkelerinde özellikle de Avrupa ülkelerinde kapitalist ideolojinin yansıma alanı olarak stadyumlarda ırkçılık incelenerek; kapitalist üretim sürecinde futbol kulüplerinin ekonomik yönelimi, medyanın yasalarına uygun olarak sunulmaya başlanan futbolun medyatikleşmesi ve bunun dolaylı ve dolaysız bir sonucu olarak futbolda etik değerlerin gerileyişi ortaya konulmaya çalışılacaktır.

YÖNTEM

Bu çalışmada temelleri 16. yüzyılda atılan kapitalizmin, göç ve ırkçılıkla ilişkisinin kuramsal çerçevesinin belirlenerek, ırkçılığın endüstrileşen futbola yansımalarının ortaya konulması amaçlanmaktadır. Eleştirel Kuram temelli İktidar Çatışması ve Emperyalizm Eleştirisi perspektifinden yapılacak olan bu çalışma için Eleştirel Kuram temelli İktidar Çatışması ve Emperyalizm Eleştirisi Yaklaşımı temsilcileri (Carmichael ve Hamilton, 1967; Bailey ve Flores, 1973; Cox, 1978) tarafından gerçekleştirilen kapitalizm, göç ve ırkçılık araştırmaları, temel kaynağı ve dayanağı oluşturmaktadır. İktidar Çatışması ve Emperyalizmin Eleştirisi Yaklaşımı temsilcileri, ABD ve Batı Avrupa ülkelerinde yaptıkları araştırmalarda, göç süreçlerini kapitalizmin ve emperyalizmin genel bağlantılarından ayrı olarak ele almamaktadırlar. Göçmenlerin sınıf durumu ve özellikle de toplumsal üretim sürecindeki konumlarını açıklamaya çalışmakta; iş ilişkilerinin ve yaşam biçiminin göçmen işçilerin alt kültürünü, sosyal davranışlarını ve kişiliklerini biçimlendirdiğini öngörmekte ve bununla yerleşik toplumla ilişki süreçlerini bağlantılandırmaktadırlar. Kapitalizm “serbest pazar”ı ve “uluslararası işbölümü”nü gerçekleştirme sürecinde teknolojik devrimlerle birlikte köklü yapısal değişimlere yol açmış ve bunun ideolojik yansıması ırkçılık boyutuyla kendisini göstermiştir.

Günümüzle kıyaslandığında 80’li yılların ikinci yarısına kadar ortak ilginin daha çok futbol oyunu üzerinde odaklandığı, özel televizyonların kurulmasıyla birlikte, futbolun amaçlarının, kriterlerinin ve değerlerinin büyük ölçüde pazarlama yöntemleri ve televizyon ekonomisi mantığı tarafından belirlendiği görülmektedir. Bununla birlikte futbol, ortaya çıkış sürecinden itibaren şiddet gibi olumsuzlukları içinde barındırmış ve egemen yönetici sınıf tarafından pek çok dönemde çıkarlara erişebilmek için araçsallaştırılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada futbolun henüz endüstrileşmediği dönem yüceltmeye çalışılmamaktadır. Makale yazarının futbola ya da futbolun belirli bir dönemine sempatisi ya da antipatisi yoktur. Bu çalışmanın amacı kapitalist üretim sürecinde kitle kültürünün endüstrileşmesinde medyanın oynadığı rolü ve bunun futbola yansımasını göstermektir. Bu çalışmada, sömürgeciliğin ve emperyalizmin dolaysız bir sonucu olarak ortaya çıkan ırkçılığın eğitim sistemi, politik sistem ve medya aracılığıyla yeniden üretilmesi ve endüstrileşen futbolun oynandığı stadyumlarda kendisini göstermesi ekonomik, siyasal ve toplumsal

boyutlarıyla irdelenmeye çalışılacaktır. 90'lı yılların ikinci yarısından itibaren Avrupa ülkelerinden Avusturya'da, Fransa'da, İtalya'da, İspanya'da ve özellikle de Almanya'da futbol karşılaşmalarında stadyumlarda gözlenen yabancı düşmanlığı ve ırkçı eylemlere karşı, karşı stratejilerin geliştirilmesi için çözüm yolları da üretilmeye çalışılacaktır.

ANALİZ VE TARTIŞMA

Feodalizmde bir ırk kuramı ya da yapay bilimsel ölçütlere göre insanların ayrımı olmaması; halkın köleleştirilmesi için yöneticilerin, Tanrıdan gücünü aldığı kabul edilmesi, düzenin yeterince haklılaştırılmasını sağlamıştır. Kapitalist dünya düzeninin temelleri 16. yüzyılda oluşmaya başlamıştır; bu süreç 19. yüzyılda hızlanarak gelişmiştir. Kapitalist dünya ekonomisi, Avrupa'da ortaya çıkmış ve dünyanın dört bir yanına yayılmıştır; yeni dünya düzenine giderek daha fazla devlet dahil olmuştur. Kapitalist üretim biçiminin yerleştirilmesi ve doğa bilimlerinin olağanüstü gelişimi, kapalı bir dünya resmi olarak ırkçılığın oluşumuna yol açmıştır. "İrk sözcüğü 16. yüzyıldan, 18. yüzyıla kadar genellikle 'akraba', 'sülale', 'yuva' ve 'aile' gibi çeşitli toplumsal kolektivite biçimleriyle yakın anlamlı görülmüş, daha sonraki dönemlerde ise, 'ırk' ve 'kast' birbirlerinin yerine konulabilir terimler olarak kullanılmıştır. Böylelikle ırk, bir 'hayali cemaat'in işareti haline gelmiş, hem uluslar hem de ırklar, birlikte yaşayan insanları birbirlerine bağlayan ve onları başkalarından ayıran cemaatler olarak hayal edilmiştir" (Loomba, 1998:143). 17. yüzyılda tüm insanların Adem soyundan geldiği tezi tartışılmaya başlanmış, Kızılderililerin ve Afrikalıların da insan oldukları ama farklı bir insan ırkından geldikleri ileri sürülmüştür. 18. yüzyılda, Aydınlanma Çağı'nda, Fransız ve Amerikan Devrimleri sırasında ırklar arasındaki farklılıklar ve hiyerarşiler yapay bilimsel teorilerle desteklenmeye çalışılmıştır. Doğa bilimleri elementleri, bitkileri, hayvanları ve insanları sistematize etmiş ve kategorilere ayırmıştır. Bilim Ortaçağ'da kiliseyi ve feodal beylerin çıkarlarını temsil ettiği gibi bu dönemde kapitalistlerin çıkarlarını temsil etmiş; sosyal farklılık yapay bilimsel analizlere dayandırılarak, haklılaştırılmaya çalışılmıştır. Bununla aynı zamanda işçi sınıfının durumu, sömürgecilik ve Asya, Afrika ve Güney Amerika'ya yönelik emperyalizm de haklılaştırılmak istenmiştir. Hindistan'ın zenginlikleri, Inka altınları ve köle ticaretinden elde edilen büyük kazançlar, Avrupa'da fabrikaların kurulması için gerekli kaynakları oluşturmuştur. İrkçılık,

dinamizmine Avrupa sınırlarının ve belirli ulusal sınırların dışında oluşan ulusal topluluğun ötekini belirlemesi ile kavuşmuştur.

Etnik bir grubu doğal nedenlerle kalıtsal olarak az değerli görerak lanetleyen, başka bir etnik grubu ise, üstün tutan bir dogma olarak tanımlanan ırkçılık (Benedict, 1983:24) ve uygulamalarının iki temel özelliği vardır. Birincisi; ırkçılık, dogmatiktir ve entegral biyolojiye dayandırılmaktadır; sosyal ve kültürel (ya da genetik) olanın biyolojik determinizmi, sosyal kategorilerin, insan gruplarının, kimliklerin ve kolektif etkileşimlerin biyolojikleştirilmesidir. İkincisi ise, insan gruplarının eşitsizliğinin kabul edilmesidir. Ortaya konulan farklar “ırk” olarak nitelendirilmekte ve insan grupları hiyerarşik sınıflandırmaya tabi tutulmaktadır.

Kendi ile yabancı arasında ayırım yapan ve ortak noktalara ilişkin zorunlu bir olumsuzlamayı meşrulaştıran bir ideoloji olan ırkçılığın geniş kapsamlı tanımında, ırkçı tasarım deri rengi gibi bedensel özellikler ya da dinsel, tarihsel ve kültürel özellikler ile zihinsel ve moral özelliklere vurgu yapılmaktadır. İrkçı tasarımda yabancı gruplar genellikle negatif, değersiz ya da radikal öteki olarak resmedilmekte, seyrek olarak pozitif idealleştirme görülmekle birlikte bu karşıt yönde kolaylıkla sapma gösterebilmektedir. Ötekinin negatif değerlendirilmesi ile yapılan ayrımcılıktan çıkar sağlanmaya, iktidar ele geçirilmeye ya da korunmaya çalışılmaktadır (Nestvogel,1994: 40).

İrkçı ideolojinin işlevi sosyal karşıtlıkların gizlenmesi ve egemenlik ilişkilerinin kurulması ve sağlamaştırılmasıdır. Kapitalizmde oluşan sosyal farklılıklar, bireylerin performanslarına, yetenek ve becerilerine dayandırılmaktadır. Başarım ilkesine dayanan ve kendisini evrensel olarak kuran bir toplum, sosyal tasarımlarını dinden ya da gelenekler üreten ve bunlara inanılmasını güvenceye alan feodal toplum biçimlerinden daha az sağlamdır. Bir başarım toplumunda din, sağlam kurulacak bir düzen ve inançlar üretememektedir. Bu noktada ırkçılık, eşitsizliğin ideolojisi olarak ortaya çıkmaktadır.

Hannah Arendt'in (1986:24) de belirttiği gibi ırkçılığı, 19. yüzyılda hemen hemen Avrupa'nın tüm ulus devlet biçiminde örgütlenmiş ülkelerinde gözlemlemek mümkündür. İrkçılık, bu yüzyılın sonunda ırk düşüncesinin tarihsel süreçte tüm eski elementlerine içinde rastlanılabilen emperyalist politikaların esas ideolojisi haline gelmiştir. Kapitalizmin gelişmesinin bir koşulu ulus devletlerin kurulması olmuştur. Ulus devlet, kapitalist ekonominin gelişimi için önemli bir işleve sahiptir; çünkü ulus devlet, ekonomiyi politik amaçlarla şekillendirirken, sermaye için farklı yapılanmış pazar, mal ve

hizmet alanları oluşturmaktadır. Ulus devletler, en fazla yatırım oranlarına erişmek için birbirleriyle rekabet etmektedirler. İkinci Dünya Savaşından sonra sermayenin uluslararası hareket kabiliyeti, politik ve teknik açıdan sınırlılık gösterirken, 1960'lı yıllardan itibaren bu alan genişleme sürecine girmiştir. Aynı dönemde Avrupa ülkelerine, sömürgeleştirilmiş Afrika, Güney Amerika ve Asya ülkelerinden ekonomik amaçlı göçler hızlanmıştır.

İktidar Çatışması ve Emperyalizmin Eleştirisi Yaklaşımı temsilcilerinden Stokely Carmichael ve Charles Hamilton (1967:14), iş göçü, ırkçılık ve emperyalizm arasında sıkı bir ilişkinin var olduğunu düşünmektedirler. Carmichael ve Hamilton, çalışmalarında beyaz toplumun zencilere karşı tavrını incelemişler ve onların dışlanmasını kurumsal ırkçılık olarak nitelendirmişlerdir. Sömürgecilikte tarihsel analizin önemini vurgulayan Carmichael ve Hamilton, Amerika'da iç sömürgeciliğin tarihsel kaynaklarını ve ilk stabilizasyonu Amerikan özgürlük savaşına kadar dayandırmakta ve eğitim sisteminin, ekonomik sistemin ve politik sistemin, zencilerin beyaz Amerikalılar tarafından sömürülmesine neden olduğunu ve ırkçı ayrımcılık ve ırkçı sınıflandırma düzeninin uzun bir süre hiç değişmeden varlığını sürdüreceği şekilde özenle kurumsallaştırıldığını vurgulamaktadırlar. Bu süreçte göç, emperyalizmin genel bağlantılarından ayrı ele alınabilecek rastlantısal bir olay değildir. Kapitalizmin emperyalist sömürü olmadan var olamadığı gibi kapitalist Avrupa toplumları da yabancı iş gücü olmadan işlevlerini yerine getirememektedirler. Göç politikasının sorgulanması, kapitalist üretim biçiminin de sorgulanmasını gerektirmektedir.

ABD'li araştırmacılar Bailey ve Flores (1973:27 v.d) ise, İktidar Çatışması ve Emperyalizmin Eleştirisi Yaklaşımı çerçevesinde, ABD'deki ırk uyumu ve sınıflandırma modelini ortaya koymak için "içeride sömürgecilik" kavramını kullanmışlardır. Bailey ve Flores'in üzerinde çalıştıkları bu kavramın odak noktasında, beyaz olanlarla beyaz olmayanların, iktidar ve araçlara sahip olmada karşılaştıkları fırsat eşitsizliği yer almaktadır. Klasik Avrupa sömürgeciliği ve emperyalizminden oluşan içeride sömürgecilik, kendi dinamizmine sahiptir. İçeride sömürgecilikte kapitalizm himayesinde beyaz ve beyaz olmayan iş güçleri arasında kesin bir ayrımın ve ekonomik sömürünün yapıldığı bir sistem söz konusudur. Beyaz olmayan Amerikalılar, kurulan ekonomik ve siyasal sisteme zorla entegre edilmek istenmiş, daha sonra da uyum yine haksızca sağlanmaya çalışılmış, zorlamayla birlikte sistemli baskı yapılmıştır. Bunun yanında "içeride sömürgecilik" tasarısının ortaya çıkışı, sömürgelerde artan ayaklanmalar ve Üçüncü Dünya uluslarının

anti- sömürgeci analizleri ile yakın zamana denk gelmektedir. Çeşitli açılardan bağımsız olamayan sömürge toplumlarının kontrolü ve sömürülmesi beyaz egemen gruplara geçtiğinde beyaz sömürgeciler, dış sömürgeciliği, içeride sömürgeciliğe dönüştürmektedirler. Bu perspektifte sömürgelelerdeki beyaz olmayan egemen gruplar da içeride sömürgeciliğe katkıda bulunmaktadır.

Bailey ve Flores (1973:18 v.d.), ABD'nin geniş toprakları ilhak ederek sömürgeci amaçlarla genişletmesinin, beyaz olmayan iş gücünü ele geçirmesine yol açtığını düşünmektedirler. Beyaz olmayan insanların köleleştirilerek ya da çok ucuz ücretler karşılığında çalıştırılması ile tarım ekonomisi ve endüstri kapitalistleri, büyük karlar elde etmeyi amaçlamıştır. Kapital birikimi, kapitalist ekonominin büyümesini sağlamıştır. İçeriden sömürgeciliğe bu perspektiften bakıldığında sınıflandırmanın maddi bir temeli, ekonomik bir alt yapısı olduğu gözlenmektedir. Tabi kılma, ekonomik ilhak ile bağlantılıdır. Beyaz ve Avrupalı olmayan gruplar, Amerikalıların ve Avrupalıların ekonomik gereksinimlerini karşılamak ve çıkarlarını korumak için iş gücü olarak kullanılmışlardır. Bailey ve Flores araştırmalarında, egemen ve tabi grupların temsilinde ideolojinin rolüne odaklanmışlar ve kültürel stereotiplerin oluşturulmasını incelemişlerdir. İnsan ve insan gruplarının tipleştirilmesi ve kategorileştirilmesi, ön yargı ya da stereotip oluşumuna etki etmektedir ve ideolojinin içine eklenen stereotipler, uzun bir süre sömürüyü rasyonelleştirmek için kullanılmıştır. Sömürgeleştirilen toplumlar, ırk ideologları tarafından insanlık dışı olarak gösterilmiş, eşitsizlik ve sömürgecilere sağlanan ekonomik ayrıcalıklar böylece haklılaştırılmaya çalışılmıştır. Eşitsizlik, ekonomik iktidarla ilgili olarak ele alındığında genel olarak ekonomik, politik ve kültürel alanların sömürü sistemine bağlı olduğu görülmektedir.

Göç süreçleri sonunda farklı etnik kökenden insanlar arasında gözlenen çatışmalar, İktidar Çatışması ve Emperyalizmin Eleştirisi Yaklaşımının temsilcilerinden Oliver Cox tarafından da analiz edilmiştir. Cox (1978:11 v.d.), göç sürecinde kapitalist sınıfın, ırk ve farklı etnik kökenden gelenler arasındaki ilişkideki rolüne dikkat çekerek, iktidar çatışması perspektifini gözler önüne koymuştur. Cox ekonomik konum, iktidar ve sahip olunan araçlarla bağlantılı olarak ırkçı ve etnik eşitsizliği, kapitalist sistemin ekonomik kurumlarındaki hiyerarşik yapının ve ırkçı eşitsizliklerin nedenlerini, kapitalizmde sınıf yapısı ve ırk ilişkilerine etkisini ve tarihsel perspektifte grup ilişkilerini ve çatışmalarını incelemiştir. 1950 ve 1960'lı

yıllarda sivil haklar elde etmek için başlayan eylemlerden kısa bir süre önce zenci köle göçünü istisna durum olarak görmüş ve zencilere uyum sağlamaları için yapılan baskıları araştırmıştır. Alanında ilk sistematik araştırma olan bu çalışmasında Cox, ırkçılık ve sömürü sorununu sınıf sömürüsü sorunlarıyla ilişkili olarak ele almış ve “ırkçı” (siyah / beyaz) sınıflandırmanın Avrupa kapitalist ekonomik sisteminin büyümesi ve genişlemesi nedeniyle oluştuğunu düşünmüştür. İspanya ve Portekiz’den başlayan Afrikalı köle ticareti, iş gücü toplama aracı olmuştur ve böylece Amerika’nın doğal kaynakları sömürülebilmiştir. Cox, Afrikalıların derilerinin renginin bir önemi olmadığını söylemektedir; çünkü, onlar maden ocağı ve plantasyon illeri için aranan işçilerdir. Modern ırk ilişkileri, Avrupa’nın önyargısı nedeniyle oluşmamıştır. Irk sınıflandırması sistemine yol açan, daha çok kar yönelimli kapitalist sınıfın ucuz iş gücü sağlama isteğidir. ABD’deki siyah / beyaz ırk sınıflandırmasından ve bunun stabilize edilmesinden büyük ölçüde kapitalist genişleme sorumludur.

İktidar Çatışması ve Emperyalizmin Eleştirisi Yaklaşımı temsilcilerinin (Carmichael ve Hamilton, 1967; Bailey ve Flores, 1973; Cox, 1978) araştırmalarıyla ortaya koydukları gibi kapitalizm, göç ve ırkçılık arasında yakın ilişkiler bulunmaktadır. Sınıflı toplumlarda var olan hiyerarşik yapı doğal olarak sunulur, haklılaştırılmak istenmekte ve ırkçılığın sosyal işaretlerinin kabulü sağlanmaya çalışılmaktadır.

İrkçılığın sosyal işaretlerinin kabulü sağlanmaya çalışılırken; kapitalizm, eğitim sistemi aracılığıyla eşitsizliğin ideolojisi olarak ırkçılığı doğallaştırmakta ve düzenli olarak yeniden üretmektedir. İrkçilik ise, kapitalizme içkin olan çelişkileri gizlemektedir. Hollanda’da Teun A. Van Dijk (1993), Almanya’da ise, Detlef Franz (1993) eğitim sisteminin, ırkçı ideolojinin yeniden üretimindeki rolünü belirlemek için okul kitaplarını inceleyerek, ırkçı tasarımları belirlemiştir. Van Dijk (1993:80 v.d.), eğitim alanında yaptığı araştırmanın sonucunda şunu söylemektedir: “Geçmişte olduğu gibi günümüzde de okul kitaplarında Batılı olmayan insanlar, toplumlar ve kültürler marjinalleştirilmekte, aşağılanmakta ve sorunsallaştırılmaktadır”. Franz’ın (1993: 45 v.d.), okullarda okutulan kitaplar üzerine yaptığı incelemeler ise, ırkçı yaklaşımın uzun bir geleneğe sahip olduğunu ve günümüzde de sürdüğünü göstermektedir. Franz, biyoloji kitapları başta olmak üzere matematik kitaplarına kadar pek çok branşın okul kitabında kültürel ve biyolojik ırkçı yaklaşımın var olduğunu ortaya koymaktadır.

İrkçi tasarımlar, eğitim sisteminin yanında politik sistemin aktörleri tarafından da yapılmaktadır. Avusturyalı bilim kadını Ruth Wodak (1994:276 v.d.) Avusturya, İtalya, Fransa, İngiltere, İspanya ve Hollanda parlamenterlerinin söyleminde yabancı düşmanı ve ırkçı ifadeleri belirlemeyi amaçlayan bir araştırma yapmıştır. Wodak, politikacıların söyleminde açık ve gizli pek çok ırkçı ileti belirlemiştir. Göçmenlere karşı stereotiplerin, önyargılı ve hoşgörüsüzlük içeren ifadelerin kullanıldığını ortaya koymuştur. Politik söylem analizleri, politikacıların ifadelerinin çok dikkatli bir şekilde yapılan formülasyonları içerdiğini ve bürokratik dilin ardına gizlenmiş olsa bile ırkçı ideoloji tarafından biçimlendirildiğini göstermektedir. Araştırma sonucuna göre; özellikle İspanya ve Hollanda’da politikacıların söyleminde ırkçı unsurlar gizli ve örtük bir şekilde yer alırken, Avusturya ve İngiltere’de daha belirgindir. Buna karşılık Fransız politikacıların söylemi açıkça ırkçı unsurları içermektedir. Politik söylemin ana konuları, devam eden sosyal eşitsizlik, işsizlik, sosyal programlar, eğitim alanında yerleşiklerin karşısına çıkan dezavantajlar, göçmenlerin ret edilmesinin yaygınlaşması ve yeni göçmen dalgalarının gelişiyile ilgilidir. Günümüzde Batı’ya bir yandan “ağır” ancak “basit” işleri yapmak için niteliksiz iş gücü göç ederken, diğer yandan da “beyin göçü” olmakta veya futbol gibi spor alanlarında yetenekli ve başarılı oyuncular, yüksek transfer ücretleri ile gelişmiş ülkelerin futbol takımlarına alınmaktadırlar. Ancak diğer alanlarda olduğu gibi spor alanında da iş pazarı, ırkçı hiyerarşik yapılanma içine girmekte, kapitalist ekonomi biçimi genişlemekte, etkinleştirilmekte ve muhafazakar hegemonya sürdürülmektedir. Kapitalizm için üretim ve tüketim sürecinde farklı ırktan olmak aslında önem taşımamakla birlikte farklı alanlarda ırk tasarımı yapılarak, ekonomik ve politik yarar sağlanmaya çalışılmaktadır. Avrupa’da politikacıların ekonomik ve sosyal alanlarda yaşanan sorunlara çözüm getirememeleri ve var olan olumsuz koşullardan yabancıları sorumlu tutarak, onları hedef göstermeleri nedeniyle yabancı düşmanı ve ırkçı iletiler stadyumlarda da yükselmektedir. Politikacılar, politik amaçlarına varmak için göç sürecini araçsallaştırmakta, farklı toplumsal alanlarda olduğu gibi futbolda da yabancı düşmanı ve ırkçı dil ve sembollerden yararlanmaktadırlar. Sembolik-politik alanda ırkçı tasarımlar, futbol aracılığıyla da yapılmakta ve politika aktörleri ile futbol kulüpleri arasında kısa, uzun ve hatalı paslaşmalar yaşanmaktadır. Futbolda, “ırk” tasarımı politikacılar ve egemen sınıf tarafından araçsallaştırılmakta ve ticarileştirilmektedir.

Kapitalist ideolojinin yansıması olarak stadyumlarda ırkçılık

Futbol karşılaşmalarında ırkçı semboller ve sloganlar kullanılmakta, futbol ve şiddet stadyumlarda iç içe yaşanmaktadır. “Avusturya’da 1996/97 ve 1997/98 yıllarında Rapid Wien futbol takımında oynayan yabancı oyuncu Samuel Ipoua’ya pek çok kez sözlü ırkçı saldırılarda bulunulmuştur” (Fanizadeh,2000:16). Kasım 2004 yılında, İspanya’da Madrid’de, Kasım 2006’da Fransa’da Paris’te, Kasım 2006’da Almanya’da Leipzig’de ve yine Şubat 2007’de Leipzig’de ve İtalya’da Sicilya’da gerçekleştirilen futbol karşılaşmalarında yabancı futbolculara yönelik ırkçı saldırılar yapılmıştır (*www.sportbild.de*). Madrid’de, İspanya ile İngiltere ulusal takımları arasında gerçekleştirilen futbol karşılaşmasında, İngiliz futbol takımında bulunan zenci oyunculara yönelik ırkçı saldırılarda bulunulmuş, aynı yılın Kasım ayının sonunda yine Madrid’de gerçekleştirilen Real Madrid ile Bayern Leverkusen futbol takımları arasındaki karşılaşmada Brezilyalı futbolcu Roque Junior’a hakarete bulunularak, “maymun sesleri” çıkarılmış ve Nazi selamı verilmiştir. Leipzig futbol takımında oynayan zenci futbolcu Adebowale Ogungbure, “B.. Zenci” ve “Maymun Kendini Isır” gibi sözlerle taciz edilmiştir. Yahudi bir taraftar ve Kuzey Afrika kökenli bir sivil polis de “Pis Yahudi” ve “Pis Zenci” ifadelerine maruz kalmışlardır. Kuzey Afrika kökenli sivil polis, ırkçılardan birini tabancayla öldürmüş, birini de ağır yaralamıştır. Benzer şekilde Sicilya’da yaşanan ırkçı şiddet içerikli futbol olayları sırasında bir polis öldürülmüş ve yetmişten fazla kişi yaralanmıştır (Wolf, 2007). Yaşanılan bu olaylar futbol, ırkçılık ve şiddet arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır.

Almanya’da futbol karşılaşmaları sırasında III.Rayh dönemine ait savaş bayrakları açılmakta, yabancı düşmanı ve ırkçı sloganlar atılmakta ve şarkılar söylenmektedir (Pilz, 2000:22). “Almanya Almanlara”, “Alman Kadını, Alman Birası”, “Almanya Uyan”, “İş Olanakları Önce Almanlara Verilsin”, “Almanya, Şeref, Kan, Baba Vatan”, “Alman Olmaktan Gurur Duyuyorum; Alman Rayhı, Almanya Benim Baba Vatanım”, “Staufenberg Ve Tüm Solcu Domuzlar Auschwitz’e” gibi sloganlar kullanılmaktadır. Türkler için yapılan Jingle Bells melodili bir tekerlemede ise şöyle denilmektedir:

“Ankara, İstanbul, Galatasaray,
Döner, kebab hiç (b..) fark etmez
Türkiye’ye geri dönün”

Yabancı düşmanı olanlar ve ırkçılar, Nazi sloganları gibi ırkçı ileti içeren ve açıkça söylenmeleri yasalar nedeniyle mümkün olmayan ifadeleri kapalı kodlarla ifade etmektedirler. Kapalı kodlarla ve sembollerle iletişim kurma yolunu seçmekte ve ırkçı mekanizmalardan beceriklilikle yararlanmaktadır. “Stadyumlarda ırkçı iletilerin yazılı olduğu Tişört ya da Sweat-shirts giyen gençlerin sayısı artmaktadır. Bu tişörtlerde, sayı oyunlarından yararlanılarak, ırkçı eğilimler yansıtılmaktadır. Örneğin Alman alfabesine göre, 18 sayısının 1 rakamı, ilk harf olan A’yı, 8 rakamı ise, sekizinci harf olan H’yi temsil etmekte ve AH= Adolf Hitler olarak okunmaktadır. Ya da sekizinci harf olan H, 88 sayısı ile HH= Heil Hitler (Yaşasın Hitler) anlamına gelmektedir” (Pilz, 2000:23).

Stadyumlarda yaşanan yabancı düşmanı ve ırkçı şiddet nedeniyle Avrupa ülkelerinde önlemler alınmaya çalışılmaktadır. “İtalya, İspanya, Fransa, Polonya ve Almanya’dan farklı olarak İngiltere’de stadyumlarda ortaya çıkan ırkçı eylemlere karşı sert yasal düzenlemeler yapılmaktadır. Futbol karşılaşmalarında ayrımcı ifadelerde bulunan ve ırkçı eylem yapanlara üç yıla kadar hapis cezası veya 1.300 EURO para ve beş yıl stadyumlara girmeme cezası verilmektedir” (Wolf, 2007).

Futbol stadyumlarında yabancı düşmanlığı ve ırkçılıkla mücadele kapsamında Avrupa Birliği, 1997 yılını, Anti-rasizm yılı olarak ilan etmiş ve Avusturya’da Viyana Üniversitesi Gelişme Sorunları ve İşbirliği Enstitüsü, spor alanında ilk anti-rasist kampanyayı başlatmıştır (Fanizadeh, 2000:19). Kampanya kapsamında “futbolda farklı renkler”in ve “centilmenlik”in önemi vurgulanmıştır. Bu çerçevede kamuoyu üzerinde etki yaratabilecek anti-rasist ve gelişim politikası iletileri spor alanına iletilmiş ve Afrikalı futbolculara yönelik ayrımcılığın ortadan kaldırılması amaçlanmıştır. Ayrıca anti-rasist çalıştaylar düzenlenerek, futbolda varolan ırkçı eğilimlere karşı toplumda duyarlılık yaratılmak istenmiştir. Avrupa çapında futbolda ırkçılık sorunları yaşayan ülkeler arasında işbirliği yapılması ve ortak deneyimlerden yararlanılması amaçlanmıştır. Futbol alanında anti-rasizm için lobi oluşturma etkinlikleri yapılması öngörülmüştür.

Futbolda yabancı düşmanlığı ve ırkçılığa karşı yürütülen mücadeleler kapsamında Football Against Racism in Europe’in (FARE) çalışmaları da belirtilebilir. 1999 yılında Avusturya Kampagne FairPlay inisiyatifi ile kurulan FARE, anti-rasist kampanyalar kapsamında futbol kulüpleri, oyuncu sendikaları ve göçmen derneklerinin katkılarıyla Avrupa futbolunda yabancı düşmanlığına ve ırkçılığa karşı ortak stratejiler geliştirme çabalarına girmiştir

(Wolf, 2007). FARE, yerel ve ulusal çalışmaları ağlaştırmak, ortak deneyimlerin paylaşılmasını sağlamak ve Avrupa çapında futbolda ırkçılıkla mücadele etmek çabalarını sürdürmektedir. Bu çerçevede FIFA Temmuz 2001’de bir karar alarak, FARE ile ırkçılığa karşı işbirliği yapılmasını amaçlamıştır. Anlaşma kapsamında FARE’nin, Avrupa Komisyonundan finansiyel destek alması da kararlaştırılmıştır. 2006 yılında FARE Aksiyon Haftası kapsamında otuz yedi Avrupa ülkesinde yabancı düşmanlığı ve ırkçılık ile ilgili toplam bin etkinlik düzenlenmiştir. Aralarında Almanya, Avusturya, İngiltere, Belçika, Slovenya gibi ülkelerin de bulunduğu ondört ülkede, Top-Liglerde bir oyun günü elde edilen hasılat ırkçılıkla mücadeleye ayrılmıştır.

Kulüplerinin ekonomik yönelimi ve futbolda etik değerlerin düşüşü

Dünya ekonomisinin yeniden düzenlenmesi, bilgi iletişim ağlarının yaygınlaşması, zaman ve mekanın sıkışması küreselleşme sürecini hızlandırmıştır. Küresel kapitalizm küresel üretim süreçlerinin hızlanması, uluslararası işbölümüne gidilmesi, uluslararası pazarlama stratejilerinin uygulanması ve finans ekonomisinin ekonomik egemenliği ile karakterize edilmektedir. Bu gelişmeler politika, hukuk, eğitim ve spor gibi farklı toplumsal sistemler üzerinde etki yaratmıştır. Bu etkiler sporun bir alt dalı olarak futbol üzerinde de gözlenmektedir. Futbol, çok yönlü olarak küreselleşme süreciyle ilişki içinde bulunmaktadır. Ekonomi faktörü, tüketim nesnesi ve kültürel bir fenomen olarak bunu belirlemek olasıdır.

Salt bir oyun olarak düşünüldüğünde ve ilk ortaya çıkış süreci incelendiğinde futbolun, kapitalizmle ilgisi olduğu söylenememektedir. Modern futbolun anavatanı olarak kabul elden İngiltere’de, futbol oyunun geçmişi 12. yüzyıla kadar uzanmaktadır. “Ortaya çıkış süreci incelendiğinde futbolun uzun yıllar yerel düzlemde, savaşa benzeyen ve kuralı olmayan bir halk oyunu olarak oynandığı görülmektedir. Futbol karşılaşmaları, genellikle farklı köylerin oyuncu takımları arasında gerçekleştirilmiş, oyuncu sayısı ve süresi konusunda kesin kurallar bulunmamıştır” (Wegner, 2006). Futbol ortaya çıkış sürecinde yoksulların oyunu olmuştur. Tek top, sınırlı oynama alanı ve çok oyuncu, modern öncesi futbolun özelliklerini ifade etmektedir. Bu dönemde futbolda beceriden çok kuvvet ve şiddet geçerli olmuş; yönetici sınıf tarafından “vahşi oyun” olarak nitelendirilen futbol, kamusal düzen için bir tehdit olarak görülmüş ve bastırılmaya çalışılmıştır.

İngiltere’de modern futbolun ortaya çıkışı ise, endüstriyel kapitalizmin geliştiği döneme rastlamaktadır. Futbol oyununa kurallar konulması, kapitalizmin gelişim sürecine paralel olarak gerçekleşmiştir. 1845 yılında futbol kuralları, ilk kez İngiliz Rugby Okulu tarafından yazılı olarak belirlenmiştir (“The Laws of Football as played in Rugby School”). Böylece futbol oyun alanlarına iğne ya da demir parçalarının atılmasının önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Rugby Okulu’nun futbola koyduğu kuralların benzerleri, 1849 yılında bu okulun en büyük rakibi olan Eton Okulu tarafından belirlenmiştir. Eton Okulu, futbolda “elle müdahale”yi yasaklamıştır. Böylece futbol alanında sportif davranma, rasyonellik, kurallara bağlılık ve niteliklilik konularında önemli adımlar atılmıştır (www.wienerzeitung.at).

1860’lı yıllarda işçilerin serbest zaman elde etme mücadeleleri sonucunda fabrikada çalışma saatleri arasına futbol oyunları yerleştirilmiş ve aslında bu, günlük çalışma saatlerinin uzamasından başka bir anlam içermemiştir. 1863 yılında ise, futbolun belirli ölçüye sahip bir alanda oynanması kararlaştırılmış, oyuncu sayısı ve oyun süresi belirlenmiştir. Böylece modern futbol, kapitalist ilişkilerin varoluşunu belirgin bir biçimde yansıtmıştır.

Futbolun ekonomik kazancın önemli rol oynadığı bir toplumda oynanması ve çok önemli bir endüstri olan ve giderek büyüyen serbest zaman kültürünün bir parçası olması onu kapitalizme içselleştirmekte ve değerlerin değişimini göstermektedir. “Ortaya çıkış sürecinde halk arasında oynanan ve halka ait bir oyun olan futbolun değerleri arasında bulunan adalet, saygı ve neşe aynı zamanda halkın değerlerini yansıtmaktadır. Ancak futbolun endüstrileşme süreciyle birlikte kapitalist ekonomi sistemi için alınıp, satılabilen bir tüketim metasına dönüştüğü ve değerlerinin değiştiği gözlenmektedir” (Azzellini ve Thimmel, 2006:16). Daha büyük cirolar elde etme kaygıları futbolun yapısını da değiştirmiş; futbol, kapitalist ilişkilere içkin olmuş ve futbola özgü olduğu düşünülen bazı idealler göz ardı edilmeye başlanmıştır. “Futbolun temsil ettiği değerler dayanışma, centilmenlik (adalet) ve fırsat eşitliğidir. Bu değerlerin yerine kazanç yöneliminin gelmesi futbol kapitalizmine işaret etmektedir” (Herrhausen, 1999: 224).

90’lı yılların başından itibaren küresel kültür endüstrisine dönüşen futbol endüstrisinde astronomik paralar dolaşmakta ve dünya çapında taraftar ve tüketici bu endüstriye çekilmektedir. Futbol, bu nedenle kapitalist ekonomik sistemin bir yansımasıdır ve kapitalizm hakkında pek çok şey söylemektedir. Her futbol kulübü, kapitalist bir fabrikanın bir kopyasıdır. Futbolda varolan

işbirliği ve işbölümü, kapitalizmde bir fabrikada varolan işbölümü modeline uygundur. “Oyun alanında oyuncuların farklı görevleri bulunmaktadır. Takımın kaptanı, oyunun kurucusudur. Antrenör, oyuncuların ustasıdır; disiplini sağlamak ve oyuncuların performansını yüksek tutmaya çalışmaktadır. Kulüp yönetimi, antrenör ve oyuncular için hedefleri belirlemektedir. Oyun süresinin belirlenmesi, gollerin sayılması ve alınan puanlar, kapitalizmde çalışma süreleriyle uyuşmaktadır” (Buchenberg, 2006).

Günümüzde futbol kültüründen ziyade futbol endüstrisinden söz edilebilir. Profesyonel futbolda ekonomik başarı yönelimi ağırlığını göstermektedir. Bunu oyuncuların, antrenörlerin, sporcuların ve kulüp yöneticilerinin davranışlarında gözlemlemek olasıdır. Profesyonel futbolda futbol dernekleri ve kulüpleri, oyuncular, oyun danışmanları, antrenörler, sponsorlar ve pazarlamacılar için ekonomik kazanç her zaman önemlidir. Futbol amaca (para kazanma amacı) varmak için kullanılan bir araçtır. Profesyonel futbolcu, kapitalist sistemde bireyin isteklerini ortaya koyan kişi olmaktadır. Parasını sadece çalışarak değil aynı zamanda oyun oynayarak kazanmaktadır. Oyun oynayarak para kazanmak, pek çok kişi için cazip olmaktadır. Pazar ve kapitalizm koşullarının geçerli olduğu her yerde görüldüğü gibi futbol pazarında da ciroların çok büyük artışı gözlenmektedir. İngiliz futbolcu David Beckham, yılda 50 milyon Euro kazanmaktadır (Quitau, 2007a). Sadece Şampiyonlar Ligi, 2005 / 2006 yılında UEFA’ya yaklaşık 600 Milyon Euro gelir sağlamıştır (Quitau, 2007b). Futbol kulüpleri, futbol normlarına göre değil de orta ölçekli girişimler gibi hareket etmektedir. “Futbol kulüpleri artık ekonomi amaçlı sermaye şirketleri gibi işletme kriterlerine göre yönetilmektedir. Borussia Dortmund Futbol Kulübü, komandit şirket olarak borsada oynamakta ve sermaye pazarının oyun kurallarına göre hareket etmektedir. Borussia Dortmund, hisse senetlerini ve hatta borsayı etkilemiştir. Futbol kulüplerinin borsa oyunları ile kapitalizmin Alman liglerine girdiği tescillenmiştir” (Quitau, 2007c).

Futbolda para sarmalı spor pazarlama ajanslarından, danışmanlardan, sponsorlardan, uluslar arası kulüplere ve kurumlara kadar geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Para kazanmak ile kulüplerin başarısı arasındaki ilişki, sportif rekabette ekonomik temellerin güçlü olmasının önemli koşullardan biri olduğunu ortaya koymaktadır. Futbol sporundan, futbol kapitalizmine giden süreçte futbol kulüplerinin daha fazla kar elde etme çabaları artmaktadır. Ulusal futbol kulüplerinin ülkedeki diğer kulüplerle ve yabancı kulüplerle rekabetleri şiddetlenmektedir. Futbolda ticari yöntemlerin uygulanması,

büyük futbol kulüplerine diğer ulusal kulüpler ve yabancı liglerdeki kulüpler arasındaki rekabet sürecinde avantaj sağlamaktadır.

Futbolun medyatikleşmesi ya da futbol şov

Futbol kulüpleri, medya, ekonomik amaçlı firmalar ve politikacılar, futbol pazarının çerçeve koşullarını kendi yararları için etkilemeye çalışmaktadırlar. Futbolun kitleleri büyümesi medya, futbol kulüpleri ve ekonomik amacı olan firmaların sembiyotik (karşılıklı çıkara dayanan ortaklık ilişkisi) bir ilişki içine girmelerini beraberinde getirmiştir. Bu ilişkide tüm taraflar karşılıklı kabul esasında birbirine bağımlıdır. Medya yalnızca futbolu satmamakta, aynı zamanda futbol ile birlikte kendi satışını da yapmaktadır. Futbol karşılaşmalarının yayını sırasında medyada çok fazla reklama yer verilmektedir. Bu çerçevede medya pazarları ile ekonomik amaçlı firmalar birbirine bağımlı hale gelmektedir. Futbol kulüpleri ise, izleyici kitleye erişmeyi hedeflemektedirler. Ekonomi amaçlı firmalar, spor kulüplerine sponsor olup, iletişimsel amaçlarına erişerek, cirolarını artırmayı amaçlamaktadırlar. Futbol kulüpleri, reklam alımı nedeniyle firmalarla ilişki içine girmekte, satılmaya çalışılan ürüne futbol takımının ya da futbolcuların sportif, dinamik ve genç imajı eklenmektedir. Ekonomi amaçlı kuruluşların geniş iletişim alanları ve reklam adacıkları vardır; böylece televizyon reklamları aracılığıyla satış gelirlerini artırmaya çalışmaktadırlar. Medya, futbolu güçlendirmekte; futbol ise, medyadan yararlanma yollarını geliştirmeyi hedeflemektedir. Özellikle televizyonun kullanımının yaygınlaşması ile birlikte futbol, medyanın yasalarına uygun ve pazar ekonomisi kurallarına göre çok karlı program türleri içinde sunulmaya başlanmıştır. Kulüpler, futbol sunumlarının erişim alanlarını genişletmeye çalışmakta, medya kuruluşları ise, aktif olaylarla pazar paylarını ve dolayısıyla da reklam paylarını artırmayı istemektedirler. Futbol medyaya para, reklam ve spor türünün popülerliği; medya ise futbola etkinliği, çok geniş izleyici kitlesi ve yayın önemi nedeniyle gereksinim duymaktadır. Futbolun medyaya, reklam verenlere ve sponsorlara gereksinimi vardır. Ne kadar fazla televizyon sunumu yapılırsa, popülarite o kadar artmaktadır. Popülarite ne kadar fazlaysa o kadar çok reklam alınmaktadır. Ne kadar çok reklam alınırsa o kadar çok Top-organizasyonlar gerçekleştirilmektedir. Ne kadar çok Top-organizasyon yapılırsa, televizyonda o kadar çok sunum yer almaktadır. Reklam pastasından büyük pay elde etme çabaları, futbolun artık reklamsız olamaması gibi bir durum yaratmaktadır. Program sponsorluğu,

özel bir reklam türüne işaret etmektedir. Böylece sınırlı olan reklam süresi istenildiği gibi aşılabilmektedir. Reklamlar stadyumda tabelalarda, radyoda, İnternet’te ya da televizyonda yer almaktadır. İzleyici ise, hiç futbol izlememektense reklamlı futbol izlemeye razı olmaktadır.

Futbolda profesyonelleşme ve ticarileşme Avrupa ülkelerinde ve Türkiye’de de özel televizyon kanallarının yayına geçtikleri 90’lı yılların başlarından itibaren giderek hızlanmıştır. Futbolun, medyanın, pazarlama ve ulus ötesi tüketim odaklı şirketlerin büyümeleri birlikte gerçekleşmiştir. Futbol profesyonelleşmekte; geleneksel futbol kulüpleri ticari amaçlara yönelmekte, yüksek profesyonel kriterlere erişmeye amaçlamaktadır; böylece rekabetin sistematik biçimde ve hedefe uygun olarak pazarlanması olası olmaktadır. Sporun özellikle de futbolun, güncel toplumsal değerini ve küresel popülaritesini medyanın etkisi olmadan düşünmek pek olası değildir. Futbol, medyanın etkisi ile günlük yaşamın bir parçası olmuş ve özellikle de televizyon futbol, yaşam tarzı ve tüketim arasındaki ilişkinin kurulmasında yönlendirici olmuştur.

Futbol birinci liglerinde kar oranları, televizyon yayın haklarının satışı ile önemli bir artış kaydetmiştir. Futbol takımlarına yönelik kitlesel ilgi futbol kulüplerine, ekonomik amaçlı firmalara ve medyaya geniş ekonomik olanaklar sağlamaktadır. Medya, sağladığı büyük ekonomik kazanç nedeniyle girişimcilerden yoğun ilgi görmektedir. Televizyon yayınlarının dünya çapında yeniden düzenlenmesi, televizyon kanalı sayısının on yıl içinde büyük ölçüde artmasını beraberinde getirmiştir. Yayın saatlerinin artması ve spor / futbol televizyon kanallarının kurulması futbol için ayrılan program süresinin artışına olanak sağlamaktadır. ABD’de 80’li yılların başında kurulan Kablolulu Kanal ESPN, geçen zaman içinde ABD hanelerinin üçte ikisine ulaşmıştır ve yılda 200 milyon Dolar’dan fazla ciro elde etmektedir (Friedrichsen, 2006:41). Medyaya sağladığı büyük ekonomik kazanç nedeniyle ulusal ligler ve Avrupa Kupası ve Dünya Kupası futbol karşılaşmaları, en fazla izlenen programlar arasında yer almaktadır. Ulusal ligde yapılan futbol karşılaşmalarının yanında diğer ulusların ligleri de ilgi çekmekte özellikle de uluslararası karşılaşmalarda izleyici oranı artmaktadır. Futbol, izlenme oranlarının yükselmesine hizmet etmektedir. Bu nedenle televizyon kanalları futbol karşılaşmalarını yayınlatabilmek için yüksek meblağlar ödemektedirler. “1996 yılında Atlanta’daki Olimpiyat oyunlarını televizyon ve radyo aracılığıyla izleyenlerin sayısı 3 milyar dolayındadır. Bu sayı dünya nüfusunun yarısına yakındır” (Fanizadeh, 2000:17). Olimpiyat oyunları,

Dünya ve Avrupa Futbol Şampiyonaları, küresel bir olaya dönüşmektedir. “FİFA’nın verilerine göre, 2002 yılında Japonya ve Kore’de gerçekleştirilen ve yirmi üç gün süren Dünya Futbol Şampiyonası, 213 ülkede 41 bin saat yayın süresini kapsamıştır” (Quitau, 2007b).

Dünya Kupaları artık sadece bir futbol şöleninin ötesinde, ciddi bir ekonomi potansiyelini harekete geçirebilen, hatta ülkelerin büyüme hızlarına etki yapabilen büyük küresel bir pazarlama faaliyetine dönüşmüştür. Seyircisi, konaklaması, naklen yayını, reklamı, promosyonu, gıda sektörü, hediyelik eşyası, eğlencesi, içkisi, içeceği giyeceği v.b ile Dünya Kupaları çokuluslu şirketlerin önemsedığı ve büyük atılımlar umut ettiği organizasyonların başında gelmektedir (Arık, 2004: 211 v.d.).

Pazar amaçlarının ve kapitalizmin girdiği her yerde olduğu gibi futbol pazarında da ciroların önemli oranda yükseldiği görülmektedir. Bunu birinci ligde oynayan takımların yıllık ciroları da ortaya koymaktadır. Birinci lig takımlarının gelir kaynakları izleyici ücretleri, sponsorluk ve yayın haklarının satışından sağlanmaktadır. “Almanya’da 1988/89 sezonunda futbol klüplerinin gelirleri yaklaşık 20 milyon Euro dolayındayken, televizyon yayın hakkının satışları ile 2000/01 sezonunda 355 milyon Euro gelir elde edilmiştir. Pay-TV’nin yayına başlaması ise, ek gelir faktörü oluşturmuştur. Günümüzde Almanya gibi Avrupa ülkelerinde birinci ve ikinci lig futbol kulüpleri, her oyun döneminde 400 Milyon Euro civarında ciro yapmaktadır” (Quitau, 2007a).

Medyada özellikle de televizyonda futbol haberleri ve programları, eğlence endüstrisinin bir kolu olarak gelişme göstermektedir. Futbol karşılaşmalarının sunum biçimi, enformasyon iletiminin ötesine geçmekte ve futbol eğlence formatında kurgulanmaktadır. Futbol yalnızca canlı olarak yayınlanmamaktadır; bunun yanında yorumcular oynanan oyunu yorumlamakta ve futbol uzmanları ile söyleşi ve oyun analizleri yapılmakta, arka plana ilişkin enformasyon da sunulmaktadır. Spor programları ve haberler aracılığıyla futbol, giderek daha fazla kurgulanmaktadır; duygu yüklü görüntü ve iletiler giderek artmakta ve yeni futbolcu kahramanlar yaratılmaktadır. Futbol anlayışı öncelikle başarı / başarısızlık ikili kodu etrafında odaklanmakta ve futbol-medya kompleksi, ekonomik kar yönelimli pazarlama stratejisine göre kurulmaktadır. Yüksek kar yönelimi, spor alanında yapısal değişikliklere yol açmıştır. Ticarileşme sürecinde futbolda “kendine özgü” olan bir yana bırakılmakta; kitle kültürü pazarı futbolu, oyun olarak düzenleyerek vurgulamakta; kapitalist yapı ise, oyunun ardında görünmez

olmaktadır. Oynanan profesyonel futbolun yanında ek başarımlar olarak televizyon aracılığıyla istenilen şovun yapılmasına da olanak sağlamaktadır. Futbol, eski formundan ayrılmakta, bir spor olma özelliği yok olmakta ve medya aracılığıyla bir şova dönüşmektedir. Medya yasalarına tabi olması ve sunum formatı nedeniyle “futbol”un yerini, “futbol şov” almaktadır.

Medyada realite tasarımının bir aracı olarak dil önemli bir göreve sahiptir. Dil, iktidarın bir aracıdır; iktidarın bu aracının nasıl kullanıldığı ise, medyaya göre değişmektedir. Futbol dilinde metaforlar yapılandırılmakta ve futbol haberleri aracılığıyla geniş toplumsal kesimlere iletilmektedir. Futbol kültüründe futbolcuların eğitiminin ve disiplinin askeri eğitim ve disiplin kadar önemli olduğu düşünülmemekte ve neredeyse savaş gibi algılanan futbol karşılaşmalarının medya tarafından yapılan sunumunda askeri alanda kullanılan kavramlardan yararlanılmaktadır. “Saldırı”, “savunma”, “akın” ve “püskürtme” gibi sözcükler ve karmaşık oyun durumunda “ikili mücadele” gibi kavramlar, futbol oyun alanında ortaya çıkan olayları anlatmak için sık sık kullanılmaktadır. Medyada yabancı futbolculara ve izleyicilere ilişkin haberlerde kullanılan sözcükler, ekonomi, politik ya da savaş göçmenlerine ilişkin haberlerle benzerlik göstermektedir (Alver, 2001; 2003). Medya, haber üretim sürecinde ticari kaygılarla sansasyonel ve negatif içerikli haber faktörlerine yönelmekte, yabancı futbol takımlarıyla yapılacak karşılaşmalar için aşırı ulusçu hatta yabancı düşmanı ve ırkçı iletilere yer vererek, gerginlik yaratmaktadır; futbol karşılaşmaları sonrasında ise, stadyumlardaki şiddeti sansasyonel sunum biçimi ile yeniden üretmektedir. Medyada yabancı düşmanlığı ve ayrımcılık, yabancı futbolculara yöneltilen sürekli eleştirilerle morallerinin bozulması ve yerleşik oyunculara göre daha fazla güç sarf ederek, oynamaları gereğinin vurgulanmasıyla da ortaya çıkmaktadır. Özellikle zencilere ve diğer Avrupalı olmayan oyunculara Batı Avrupalı oyunculardan daha sıkı oynamaları için baskı yapılmaktadır. Köşe yazarları yabancı futbolcuları, eleştirileri ile zorlamakta, oyun sırasında yaptıkları hataları ve kaçırdıkları fırsatları, “affedilemez” olarak sunmaktadırlar. Yabancı futbolcularla ilgili haberlerde “deri rengi”ni ya da futbolcunun geldiği ülkeye vurgu yapılarak, biyolojik ve kültürel ırkçılık içeren ayrımcı işaretlere yer vermektedirler. Futbol dilindeki metaforlar, spor gazetecileri tarafından dramaturjik stil aracı olarak kullanılmaktadır. Bu çerçevede futbolun tasarlandığı araçlar ve olayların dramaturjik bağlamının sunumu, realitenin tasarlanmasında ve anlam iletiminde önem kazanmaktadır.

SONUÇ

Küreselleşme sürecinde gelişmiş Batı ya da Kuzey ile yoksul Doğu ya da Güney arasında ekonomik refah ve üretim oranları uçurumu giderek artmaktadır. Avrupa ülkeleri tarafından sömürülerek, yoksullaştırılan insanlar, Avrupa'nın refah düzeyinden pay alabilmek için Avrupa topraklarına yönelmektedirler. Bu nedenle gelişmekte olan ülkelerin yurttaşları olarak göçmenler, tehlikeli olma potansiyeline sahip görülmekte, sınırlandırılmakta diğer yandan ise metropollerin iş pazarına entegre edilmektedirler. 60'lı yıllardan itibaren göç, kapitalizm ve emperyalizm arasındaki ilişkileri ortaya koymayı amaçlayan İktidar Çatışması ve Emperyalizmin Eleştirisi Yaklaşımının temsilcileri (Carmichael ve Hamilton, 1967; Bailey ve Flores, 1973; Cox, 1978), ırkçılığın nedenlerine ilişkin sınırlı tartışmaları genişletilerek, ampirik araştırmalara yol açmış ve işçi göçmenlerin kültürel oluşumunu sınıfsal bağımlılıkları kapsamında araştırırken, iç ve dış ilişkilerin de göz önüne alınmasının gerekliliğini vurgulamışlardır. İktidar Çatışması ve Emperyalizm Eleştirisi Yaklaşımının temsilcileri, metropoldeki ve merkez dışındaki sınıf mücadeleleri üzerinde durmuş, tarihsel-fonksiyonel kuram oluşumunu seçmiş, politik ekonomi eleştirisine dayanmış; “sınıf”, “sömürü” ve “bağımlı gelişme” kavramlarını kullanmışlar, sömürü, sosyal kontrol, ırkçı ve etnik aşağılamayla bağlantılı çatışmaları incelemişlerdir. Carmichael ve Hamilton (1967), Bailey ve Flores, (1973) ve Cox (1978) tarafından gerçekleştirilen çalışmalar kapitalizm, göç ve ırkçılık arasındaki yakın ilişkiyi ortaya koymaktadır.

İrkçılık, kapitalist üretim biçiminde fonksiyonel bir değere sahip, tarihsel kapitalizm ya da kapitalist dünya ekonomisi ile donatılmış, sömürünün bir mekanizmasını yansıtan ve haklılaştıran, sosyal olanı doğallaştıran ve böylece toplumsal ilişkilere ilişkin yanlış bilinç veren bir ideolojidir. Modern kapitalizmin ideolojisi olarak ırkçılık, uluslararasılaşmakta ve ekonomik sömürü, politik baskı, sosyal ayrımcılık ve insanların yabancılaşmasını haklılaştırmaya çalışmaktadır. Modern biçimiyle ırkçılık, kapitalist toplumların gelişimine paralel olarak ortaya çıkmış ve yabancılara karşı duyulan nefret için gerekli örnek ve stereotipleri oluşturmuş ve kapitalist toplumun bir parçası olmuştur. Kapitalizm olmadan ırkçılığı, ırkçılık olmadan ise kapitalizmi düşünmek pek olası değildir. Uluslararası iş pazarında eşitsizlik ve hiyerarşik yapılanma içinde kendisini gösteren ırkçı ideoloji,

futbol stadyumlarında yabancılara yönelik ayrımcılık ve şiddet eylemleri ile gözlenmektedir.

Futbolda ırkçılığın ve şiddetin yeniden üretilmesi sürecinde ve futbolun ticarileşmesinde medyanın küçümsenmeyecek bir rolü bulunmaktadır. Futbolun ticarileşmesi, kapitalist ilişkilerin bir ifadesi olmaktadır. Futbol ticarileşmekte, sömürülmekte ve değerinden yitirmektedir. Film ve müzik gibi kapitalist toplumda üretilen kitle kültürünün bir parçası olan ve kapitalizm tarafından şekillendirilen futbol, küresel öyküler anlatmakta ve tüm televizyon kanallarında, bir medya olayı olarak kurulmaktadır. Televizyon ve futbol, büyüme süreçlerini geliştirmişler ve özel ekonomi açalarına yönelmişlerdir. Reklam ekonomisinin ve sponsorların futbol kulüpleri ve televizyon üzerindeki baskıları artmaktadır.

ÖNERİLER

Modern futbol kapitalizmin, endüstriyellemenin ve rasyonelleşmenin bir sonucudur ve pek çok yaşam alanının ticarileşmesinin bir göstergesidir. ırkçılık ile kapitalizm arasındaki ilişkinin görülüp, futbolun ticarileşmesinin ve ırkçılığın politikacıların ve futbol kulüplerinin çıkarları için kullanılmasının önüne geçilmesi gerekmektedir. ırkçılıkla mücadele etmek öncelikle ırkçılığa temel oluşturan ve beslenmesine olanak sağlayan emperyalist politikaların ve uluslararası ekonomik sistemin sorgulanmasını ve yeniden yapılandırılmasını gerektirmektedir. Ancak var olan uluslar arası ekonomik ve politik gelişmeler, Kuzey ile Güney arasındaki ekonomik refah düzeyi farklılıklarını azaltmaktan ziyade tersi yönde eğilim gösterdiği ve geniş halk kitlelerinin, dünya ekonomik ve politik sistemini değiştirebilecek bir güce erişmesine izin verilmediği için kapitalizm, emperyalizm ve ırkçılık arasındaki bağlantının, nedenlerin ve sonuçların ortaya konulmaya çalışılarak, küçük çaplı da olsa direnç odaklarının oluşturulması için insanları bilinçlendirme yönünde çalışmalar yapılması uzun vadede yarar sağlayabilecektir.

Politikacıların göç ve yabancı sorunlarını politik amaçları için araçsallaştırmaları ve geniş kitleleri yönlendirmeleri nedeniyle stadyumlarda ortaya çıkan yabancı düşmanı ve ırkçı eylemlere karşı kampanyalar düzenlenerek, stadyumlarda yabancılara karşı uygulanan şiddetin önüne geçilmeye çalışılabilir. Politikacıların ülkede yaşanan sorunları ve çözüm önerileri üretememelerinin sonuçlarını yabancılara yükleyerek, onları günah

keçisine dönüştürme ve bunu stadyumlara yansıtma çabalarına karşı bilinçlendirme programları yapılabilir. İrkçi ve yabancı düşmanı politikacıların yaklaşımlarının, stadyumlardan uzak tutulması çabaları anlamlı olmakla birlikte diğer toplumsal alanlarda olduğu gibi stadyumlarda da yabancı düşmanı ve ırkçı eylemlerin önüne geçilmesi büyük ölçüde politik kararların alınması ve yeni yasal düzenlemelerin yapılması ile gerçekleşebilecektir. Avrupa ülkelerinde yabancı düşmanlığına ve ırkçılığa çözüm bulunması politik kararlardan bağımsız olamayacaktır. Bu nedenle sivil toplum örgütleri, ırkçılığa karşı düzenleyebilecekleri programlar ve yasal düzenlemeler yapılması için yabancı düşmanlığına ve ırkçılığa karşı olduklarını vurgulayan sosyal demokrat partilerden ve Yeşillerden destek sağlamaya çalışılabilirler.

Yabancı düşmanlığı ve ırkçılık yalnızca futbol oynanan alanlarda ortaya çıkmadığı ve yabancılara yerleşik toplumun bakış açısını yansıttığı için ırkçılığa ve yabancı düşmanlığına karşı geliştirilen karşı stratejiler, tüm toplumsal gruplara ve alanlara yönelmelidir. Futbol dünyanın en popüler spor türlerinden biridir ve herkesin korkmadan futbol oynama, izleme ve futbolun üzerinde konuşma hakkı vardır. Futbolun ırkçı ayrımcılıktan uzak yaşanılması gerekmektedir. Futbol alanında olduğu gibi toplumsal yaşamın diğer alanlarında da ırkçı iletilerin üretilmesinde ve yeniden üretilmesinde eğitim sistemi önemli bir rol oynamaktadır. Teun A. Van Dijk (1993) ve Detlef Franz (1993) tarafından eğitim sisteminde ırkçılığın yeniden üretilmesine ilişkin yapılan araştırmaların sonuçlarının da ortaya koyduğu gibi tarih bilimine ilişkin okul kitaplarından, biyoloji ve matematik bilimine kadar pek çok branşın okul kitabında, ırkçı iletiler yer almaktadır. İrkçilikle mücadele edebilmek için öncelikle eğitim sisteminin yeniden düzenlenerek, okul kitaplarının ırkçı iletilerden arındırılması ve farklı uluslar ve kültürler arasında karşılıklı anlayışı geliştirecek iletilere yer verilmesi gerekmektedir. Yabancı düşmanı ve ırkçı eylemlerin engellenmesi için devletler arasında eğitim sisteminde ırkçı iletilerin ortadan kaldırılmasına yönelik işbirliği yapılması önem kazanmaktadır. Bu kapsamda kültürlerarası iletişim ve kültürlerarası eğitimin geliştirilmesi için çaba gösterilmelidir.

Yabancı kültürlerle ilişkilerde dogmatik, önyargılı düşüncelerden uzaklaşarak benzerliklerin ve farklılıkların kavranması kültürlerarası eğitim programlarıyla gerçekleştirilebilir. Günümüzde bazı Batı Avrupa ülkelerinde geliştirilmeye çalışılan kültürlerarası eğitimin amacı, kültürel göreceliğin ve çoğulculuğun benimsenmesi, farklı kültürlerle mensup insanların düşünce ve

davranışlarındaki farklılıkların doğal kabul edilmesidir. Kültürlerarası eğitim aracılığıyla yabancıyla ilişkilerde korkuların giderilmesi, yabancılarla yerleşikler arasında barışçı ve işbirliğine dayanan ortak bir yaşamın desteklenmesinin gerekliliği anlatılabilir (Alver, 2003:332).

İrkçilikle mücadele çerçevesinde taraftarları bilinçlendirme programları düzenlenebilir. Bu kapsamda futbol karşılaşmalarında yabancı düşmanı ve ırkçı eylemlere karşı geliştirilen karşı stratejiler ve projeler önem kazanmaktadır. Bunlar, futbol kulüplerinin uygulaması gereken projeler ve stratejiler, taraftarlara yönelik projeler ve stratejiler, güvenlik görevlilerinin uygulaması gereken projeler ve stratejiler ve medyanın haber üretim sürecinin önyargılardan arındırılması için kültürlerarası medya pedagojisi çalışmalarının yapılması olarak belirtilebilir. Futbol kulüplerinin yabancı düşmanlığı ve ırkçılığa karşı davranış geliştirmeleri açıkça ırkçılığa ve yabancı düşmanlığına karşı olduklarını ifade etmeleri ve kendi taraftarlarına demokratik ve saygılı davranış kurallarına uymaları gerektiğini telkin etmelerini gerektirmektedir. Ancak bunun yalnızca problemlerin ortaya çıktığı zamanlarda değil, sistemli olarak yapılması yararlı olacaktır. Futbol kulüplerinin yabancı düşmanlığı ve ırkçılığa karşı aldıkları önlemler taraftarlar ile birlikte uygulandığı zaman anlam kazanacaktır. İrkçi ve yabancı düşmanı gruplarla iletişim kurulması sorunun çözümüne katkıda bulunabilir. Bunun için uzmanlardan yardım alınabilir. Yabancı futbolcularla, yabancı düşmanı ve ırkçı taraftarlar bir araya getirilerek, demokratik tartışma ortamı oluşturulmaya çalışılabilir. Yabancı nüfusunun yoğun olduğu mahalleler ve sığınmacı kampları ve göçmenlerin yaşam alanları futbol klüplerinin yöneticileri, antrenörler, futbolcular ve taraftarlar ile birlikte ziyaret edilerek, yerleşğin işini elinden alabilecek potansiyel bir tehdit olarak tasarlanan yabancının pek de kolay olmayan yaşam koşullarının yakından görülmesi sağlanabilir.

Birinci ve ikinci lig futbol takımlarının maçlarının yapılacağı stadyumlarda güvenlik görevlileriyle ortak çalışılarak, bir “stadyum düzeni” oluşturulabilir. Stadyumda ırkçı materyallerin dağıtımı engellenerek, ırkçı eylemleri önleyecek anonslar yapılabilir. Stadyumlarda dağıtılan stadyum gazetelerinde ırkçılığa karşı iletiler içeren metinlere yer verilebilir. Stadyumun tabelalarında ilgili futbol klüplerinin ayrımcılığa ve ırkçılığa karşı olduklarını belirten yazılara yer verilebilir. Sürekli futbol izleme kartına sahip olmak isteyenlere ırkçı tacizlere katılmamaları ve bunu yapanları uyardıkları koşulu getirilebilir. Yabancı düşmanlığı ve ırkçılığa karşı ligdeki tüm karşılaşmaları kapsayan aksiyon günlerinin düzenlenmesi, kadınların futbola

ilgisinin artırılarak, kadın taraftarların stadyumlarda yer almasının teşvik edilmesi, karşılıklı saygı ve hoşgörünün sağlanması için bir fonun oluşturulması bu kapsamda önerilebilir.

Yabancı düşmanı ve ırkçı eylemlere karşı toplumun bilinçlendirilmesi çalışmaları kapsamında medyaya da önemli görevler düşmektedir. Medyanın stadyumlarda meydana gelen yabancı düşmanı ve ırkçı eylemleri, sansasyon yaratmak amacıyla sık sık göstermesi, şiddetin ve öfkenin yeniden üretilmesine katkıda bulunmaktadır. Yabancı düşmanı ve ırkçılığın yeniden üretilmesinde medyanın önemli bir rol oynadığı göz önünde bulundurularak, olabildiğince objektif habercilik anlayışının egemen olması için çaba sarf edilebilir; futbol karşılaşmalarında gerginliği ve şiddeti arttıracak iletilere ve tasarımlara yer verilmemesi ve “yabancı”nın, “düşman”a dönüştürülmemesi için futbolun “dost”luk anlayışı çerçevesinde oynanması teşvik edilebilir. Avrupa medyasının ekonomik, politik ve savaş göçmenlerine ilişkin haber yaparken, göçün yerleşikler arasında yol açtığı işsizlik, kültürel uyumsuzluk gibi sonuçlarını vurgulayıp, nedenlerini ve göç süreçlerine yol açan emperyalist ve kapitalist politikaları ve göçün ekonomik ve politik boyutunu göz ardı etmemesi için medya mensuplarına yönelik kültürlerarası medya pedagojisi seminerlerinin düzenlenerek, meslek içi eğitime ve bilinçlendirmeye katkıda bulunulabilir.

KAYNAKÇA

- Alver, F. (2001). Alman basınında Türkler ve Türkiye. *Kurgu Dergisi*. Anadolu Üniversitesi İletişim Fakültesi. No:18: 135-155. Eskişehir.
- Alver, F.(2003). *Basında yabancı tasarımı ve yabancı düşmanlığı*. İstanbul: Der.
- Arendt, H. (1986). *Elemente und ursprünge Totalitaerer Herrschaft*. München: Piper Verlag.
- Arık, M. B. (2004). *Top ekranda*. İstanbul: Salyangoz.
- Azzellini, D. & Thimmel, S. (2006). *Futbolistas. Fußball und Lateinamerika: Hoffnungen, Helden, Politik und Kommerz*. Berlin: Verlag Assoziation A.
- Bailey, R.; Flores, G. (1973). Internal colonialism and racial minorities in the U.S: An overview. İçinde F. Bonilla, & R.Girling (der.). *Structures of dependency*. Stanford: Stanford University.
- Benedict, R. (1983). *Die rassenfrage in wissenschaft und politik*. Frankfurt am Main: Suhrkamp Taschenbuch Verlag.
- Buchenberg, W. (2006). Trend onlinezeitung. www.trend.infopartisan.net adresinden 18 Mart 2008’de indirildi.
- Carmichael, S.; Hamilton, C. (1967). *Black power*. New York: Routledge.

- Cox, O. C. (1978). *Caste, class and race: A Study in social dynamics*. New York: Routledge.
- Fanizadeh, M. (2000). Kulturalismus und die globalisierung im fußball. Antirassistische interventionen in der popkultur. *Kurswechsel heft*. No:1:14-22. Wien.
- Franz, D. (1993). *Rassismus in schulbüchern. Beispiel biologie*. Duisburg: Duisburger Institut für Sprach-und Sozialforschung (DISS).
- Friedrichsen, M. (2006). Fußball und fernsehwerbung. İçinde C.Holtz-Bacha (der.). *Fußball - fernsehen – politik*. (36-49). Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Herrhausen, A. (1999). *Der Kapitalismus im 21. Jahrhundert*. München: Piper Verlag.
- <http://www.sportbild.de> adresinden 4 Mart 2008'de indirildi.
- <http://www.wienerzeitung.at/Desktopdefault.aspx?TabID=3946&Alias=wzo&lexikon=Sport&letter=S&cob=7485> adresinden 4 Mart 2008'de indirildi.
- Loomba, A. (1998). *Kolonializm postkolonyalizm* (çev.M. Küçük). İstanbul: Ayrıntı.
- Luger, K. (1994). Offene grenzen in der kommunikationswissenschaft. Über die notwendigkeit eines interkulturellen forschungsansatzes. İçinde K.Luger; R.Renger (der.). *Dialog der kulturen. die multikulturelle gesellschaft und die medien*. (s. 22-38).Wien: Österreichischer Kunst-und Kulturverlag.
- Nestvogel, R. (1994). Fremdes oder eigenes? Freiräume zwischen ausgrenzung und vereinnahmung. İçinde R. Nestvogel (der.). *Fremdes und eigenes*. (s.35-52). Frankfurt am Main: IKO Verlag für Interkulturelle Kommunikation.
- Pilz, A. G. (2000). Deutschland den Deutschen - Gedanken und Fakten zu fremdenfeindlichkeit und rassismus in der fußballfanszene. İçinde U.Arnswald; H. Geisler; W. Thierse, (der.), *Sind die Deutschen ausländerfeindlich?* (s. 22-26). München, Zürich: Pento-Verlag.
- Quitau, J. (2007a). Profis mit gehalt. *ZEIT* online adresinden 11 Mart 2008'de indirildi.
- Quitau, J. (2007b). "Angefochtener Monopolist". *ZEIT* online adresinden 11 Mart 2008'de indirildi.
- Quitau, J. (2007c). Fußball als Markt. *ZEIT* online 11 Mart 2008'de indirildi.
- Wegner, E. (2006). Sachsen, sachsen-anhalt, thüringen: Termine von left-action. <http://www.left-action.de> adresinden 4 Mart 2008'de indirildi.
- Wodak, R. (1994). Formen rassistischen diskurses über fremde. İçinde G.Brünner, & G. Graefen (der.). *Texte und diskurse*. Opladen: Westdeutscher Verlag GmbH.
- Wolf, J. (2007). Fussball und rechtsextremismus in Europa. <http://www.bpb.de/themen> adresinden 4 Mart 2008'de indirildi.